

ODPRTO PISMO PREVZGOJNEMU DOMU RADEČE

Vzgoja s "trdo roko" je vzgoja za hipno ubogljivost brez lastne presoje ali razumevanja situacije.

Odziv na članek "V Prevzgojnem domu Radeče: Mehko z njimi ne moremo delati"
(Večer, 26. 10. 2019,
<https://www.vecer.com/v-prevzgojnem-domu-radece-mehko-z-njimi-ne-moremo-delati-10082652>)

V okviru Društva Ekvator smo ravno zaključili_e s projektom KINO DOM RADEČE, ki se je odvijal v vašem zavodu. Z mladostniki_cami, ki so tam na prestajanju vzgojnega ukrepa smo bili_e (in smo še vedno) v stiku od maja 2019, tako znotraj institucije kot zunaj nje - v času njihovih izhodov. Izhajajoč iz pridobljenih izkušenj in socialnopedagoških načel, ki jim pri svojem delu sledimo, na Prevzgojni dom (PD) Radeče naslavljamo to odprto pismo, ki je naš odziv na članek z naslovom »V Prevzgojnem domu Radeče: Mehko z njimi ne moremo delati«, ki je bil dne 26. 10. 2019 objavljen v časniku Večer. Na društvu smo kritični_e do pristopa k delu z mladostniki_cami, ki je v članku predstavljen.

Temelj učenja je vedno odnos. Teorija, ki stoji za socialnopedagoškimi intervencijami, pravi, da je za učenje novih strategij tako na vedenjskem, socialnem kot doživlajskem nivoju ključen tak odnos, v katerem se poskuša vzpostaviti ravnovesje med osebnim in strokovnim odnosom do uporabnika_ce. Ugotovitev, da ima odnos veliko vzgojno moč, saj lahko premosti distanco, ki odtuja pedagoškega_ko delavca_ko in uporabnika_co, znotraj socialnopedagoškega diskurza ni nič novega. Je že dolgo prevladujoč in uveljavljen koncept, ki socialnopedagoško delo spremlja že od samega začetka. V luči tega smo v Društvu Ekvator zelo kritični_e do pristopa, ki se odraža v diskurzu, ki ga je predstavila predstavnica PD Radeče, in ga dobro odslikava njena izjava, da je treba v odnosu do mladostnikov_ic »biti skoraj tak, kot da si brez duše, čeprav čutiš z njimi.«, v nadaljevanju pa pravi celo, da je objem nesprejemljiv.

V PD Radeče se držite nikjer pojasnjenega pravila, da je prepovedan kakršenkoli telesni dotik med zaposlenim_o in mladostnikom_co. Pridružujemo se ničelni toleranci do neustreznih stikov in jo podpiramo. A hkrati med dotiki, ki jih prepovedujete sodijo tudi objemi, trepljanje in drugi, povsem običajni, človeku, mladostniku_ci pa toliko bolj, nujni človeški stiki, prepovedani pa so tudi kakršnikoli telesni dotiki med mladostniki_cami samimi (le v odnosu fant-dekle, medtem ko odnosu fant-fant dotik heteronormativno ocenjujete kot neogrožujoč). Tovrstne prepovedi težko razumemo kot vzgojne metode za delo z mladostniki_cami. Ti so po besedah intervjuvane zaposlene, *»zdaj ugotovili, da v bistvu nimajo nobenega«* (op. a.: *nobenega človeka, ki mu_ji je blizu*). Popolna prepoved telesnih stikov, torej tudi sicer običajnih in človeku potrebnih stikov, preprečuje ustvarjanje novih pristnih in varnih medsebojnih odnosov, ki so nujno potrebni za uspešen razvoj na socialnem in vedenjskem področju. Težko si predstavljamo, da npr. mladostnika_co, ki že tako *»nima nobenega«* in je ravnokar dosegel_a uspeh, ali mladostnika_co, ki je ravnokar padel_a v jok, v imenu *»(pre)vzgoje«* ali zagotavljanja varnosti pred neprimernimi dotiki ne smemo objeti ali potrepljati. V okviru naše kritike nad pravili v zvezi z dotiki se nam zdi še toliko bolj nedopustno, da po drugi strani predstavnica prevzgojnega doma prepoved pregledovanja analne odprtine mladostnikov_ic označuje kot zakon, ki je *»pisan za takšne, ki hočejo goljufati sistem«*.

Čudimo se tudi izjavi, da *»ljubezni v prevzgojnem domu ne morejo preprečiti, vendar ne dovolijo, da se med tukajšnjim bivanjem telesno razvija«*. Sprašujemo se, kaj točno naj bi bil argument, ki bi sploh podpiral posredno omenjeno željo po preprečevanju razvoja ljubezni kot take. Le ta je samoumeven del te razvojne faze in lahko predstavlja bogato izkušnjo, ki ključno pripomore k razvoju identitete in nenazadnje spolnih vlog. Želimo si, da bi bili_e mladostniki_ce v tovrstni instituciji s strani pozitivnih odraslih avtoritet deležni_e smiselnega vzgojnega usmerjanja na področju ustvarjanja (ljubezenskih in prijateljskih) odnosov – ne pa zgolj njihove prepovedi.

Z nalaganjem prepovedi in kazni, kar je po besedah pedagoginje verjetno mišljeno pod pojmom *»trde metode«*, se predvsem uveljavlja premoč, torej se poskuša

vzpostaviti nadzor nad neko situacijo. Pogosto enačenje postavljanja pravil in meja z zapovedovanjem in kaznijo težko razumemo kot znak strokovnosti. Cilj pri postavljanju meja ni v obvladovanju temveč v **usmerjanju, podpiranju in spodbujanju**, medtem ko pri kazni običajno le zlomimo voljo in pokažemo moč. Discipliniranje z uporabo »trdih metod« (kot so poimenovane v članku) je časovno in učinkovno močno omejeno. Kot je možno razbrati iz članka, je tudi s strani zaposlenih to prepoznano, saj pedagoginja omenja, da se mladostniki_ce »*prvotno trudijo za izhode in za dokončni odpust. Če jim to vzameš, motivacija poide, nimajo veselja za nič.*«. Obenem je ena bolj pogosto uporabljenih sankcij ob kršitvi pravil znotraj PD Radeče odvzem prostih vikendov in premik mladostnika_ce na strožji režim - *“Če kršiš pravila, recimo če se prepiraš ali uživaš droge, se ti bivanje podaljša za nekaj tednov, ob hujših kršitvah pa celo za mesece”*. Močno kritiziramo takšen pristop, v katerem je (pre)vzgoja, ali bolje rečeno discipliniranje mladostnikov, osrediščeno na sistem kazni za neželjeno vedenje. V dolgoročnem smislu – ko torej mladostnik_ca zapusti prevzgojni dom in tudi njegove kazni usahnejo – bo usahnil tudi morebiten učinek discipliniranja, ki so ga doživeli_e v Radečah. Želimo si, da bi bila (pre)vzgoja mladostnikov_ic **individualizirana, usmerjena v mladostnika_co, v njegovo_njeno življenje, skozi katero pri svojem vedenju ne bo mislil_a na kazen, ki ga_jo čaka, ampak bo po vzoru pozitivnih avtoritet (odraslih) presojal_a človeškost, smiselnost in koristnost svojih dejanj.**

Teorija, ki stoji za kaznovalnimi sankcijami pravi, da se mnogo uporabnikov_ic na kaznovanje (s čimer mislimo na sankcije, ki niso osmišljene glede na konkretno vedenje), odzove s še bolj intenzivnim kljubovanjem in odporom. Z uporabo kaznovalnih vzgojnih tehnik je torej možno pričakovati, da bo število kršitev pravil tudi naraščalo, ne pa upadalo.

Sporno se nam zdi, da se “prepir” s strani mladostnika_ce omenja kot kršitev pravil vedenja. Tudi sicer v življenju zunaj radeških rešetk je prepir nekaj povsem dopustnega in splošno prisotnega med ljudmi. Sklepamo sicer lahko, da so bili s to izjavo naslovljeni nezaželeni načini reševanja konfliktov, kljub temu pa je nekorektno, da se konfliktne situacije postavlja ob bok uživanju drog, kot da bi se znotraj

prevzgojnega doma smatrala za enako težavna pojava, ki se ju obravnava po istem (kaznovalnem) kopitu.

Poleg tega se sprašujemo, katerih metod se v PD Radeče v primeru medsebojnih konfliktov iz preteklosti poslužujete po preteku 21 dni trajajočega časa sprejema (ko se očitno uporablja socialna izolacija), da se prepreči morebitna nesprejemljiva soočanja med mladostniki_cami. Na tem mestu bi za potrebe razumevanja našega preizpraševanja o ostalih metodah v rabi šli_e izven okvirjev vsebine samega članka in se navezali_e tudi na informacije pridobljene tekom izvajanja projekta. Naslovili_e bi uporabo namestitve v PVS (posebno vzgojno skupino), ki se je v članku ne omenja. Le ta je v praksi enačena z laični javnosti bolj znano samico in predstavlja pogosto uporabljeno sankcijo v primeru nezaželenega načina reševanja sporov (ob našem zadnjem obisku, 8. 10. 2019, je bila skoraj tretjina mladostnikov_ic nastanjena tam). V okviru društva to ocenjujemo kot nedopustno in neučinkovito metodo, ki je pogosto le povod za razvoj nadaljnjih težav, četudi se jo opravičuje kot zagotavljanje varnosti.

V celotnem članku ni izpostavljenih drugih vzgojnih metod in tehnik, ki bi jih poleg kaznovanja še uporabljali_e v PD Radeče. V vašem vzgojnem programu pa je zapisano, da naj bi bili cilji vzgojno izobraževalni, socialno interaktivni, kompenzacijski in preventivni ter usmerjeni k socialni in osebni integraciji. Program naj bi bil aktualen in upošteval spoznanja, dosežke in prijeme, uveljavljene v primerljivih civilizacijskih okoljih na področju izven družinske vzgoje mladoletnikov_ic. V stiku z nami ter z drugo strokovno javnostjo, ki je bila prisotna na projekcijah filma nastalega tekom projekta KINO DOM RADEČE, so mladostniki_ce med drugim sporočili_e, da jim v instituciji manjka **stik z zaposlenimi, varen in bolj podporen prostor za pogovore, priprava na bivanje zunaj prevzgojnega doma ter več aktivnosti**, ki bi jim kvalitetno zapolnile prosti čas, ki jim ostane na voljo, ko nimajo obveznosti. Omenjeni manko na strani mladostnikov_ic bi lahko povezali_e tudi z besedami direktorice, ki nam jih je namenila v času izvajanja že omenjenega projekta, in sicer, da sta v prevzgojnem domu delo in razvoj delovnih navad prioriteta. Do takega postavljanja prioritete smo v Društvu Ekvator močno kritični_e, saj

mladostniki_ ce prestajajo ukrep oddaje v prevzgojni dom, kjer bi moralo biti že na daleč očitno, da je (oziroma naj bi bila) prioriteta dejavnost (pre)vzgoja, ne pa delo. Med prostočasnimi aktivnostmi imajo na voljo le fitnes, telovadnico, sprehod ter občasno terapevtsko delavnico, organiziran pa imajo tudi delovni tabor, kjer je v dnevnem planu zopet prednostno zastavljeno delo. Tudi sicer vzgoja mladostnikov_ ic onkraj radeških zidov običajno ni usmerjena v njihovo delo, temveč v izobraževanje, vzgajanje v odgovorne, razmišljujoče, reflektirane in družbeno kritične bodoče odrasle osebe. Takšen standard bi še toliko bolj moral obveljati v Prevzgojnem domu Radeče.

Vzgoja s "trdo roko" je vzgoja za hipno ubogljivost brez lastne presoje ali razumevanja situacije. Na društvu poskušamo razumeti, kako se tovrstni instituciji lahko zdi sprejemljiva, učinkovita in smiselna. Morda je to vzgoja »iz obupa«, ki se jo človek posluži, ko strokovno ne najde bolj domišljene poti. Željeno vedenje torej spodbuja tako, da uporablja zastraševanje. Lahko si predstavljamo, kako učinkovita je takšna vzgoja, ko »moč trde radeške roke« ponikne, torej ko mladostnik_ ca odide iz PD Radeče. Takšen način »prevzgoje« nima nobenih pravih temeljev v stroki. Težko je na primer pričakovati, da bo na fanta, ki ga je oče 'nagarbal', kadar »ni bil priden«, pa je s kaznivim dejanjem vseeno »pristal« v PD Radeče, vzgojna metoda, ki temelji na miselnosti »*Boljše je, da ga sprva zgrabimo na trdo, in potem, ko začne sodelovati, počasi popuščamo*« peljala nekam drugam. Z vztrajanjem pri isti metodi (klasično kaznovanje) se težko pričakuje drugačen odziv.

Prav tako se nam ne zdi na mestu posploševanje in predstavljanje tam bivajočih mladostnikov_ ic kot homogene skupine, saj je vsak_ a tja prišel_ a s svojo zgodbo in izkušnjo. V tem kontekstu bi posebej poudarili_ e paradoks izjave, da "*Zadnja leta prihajajo k nam predvsem promiskuitetna dekleta, ki se ne znajdejo v odnosih z moškimi.*", čeprav je bilo v članku malo pred tem navedeno, da 6 let v PD Radeče ni bilo nobenega dekleta, trenutno pa imajo le tri. S tako statistiko so posplošeni zaključki, ki govorijo o "zadnjih letih" in "dekletih, ki prihajajo tja" popolnoma brez temeljev. Hkrati si ne znamo niti predstavljati, kako se taka opredelitev deklet bere v očeh tam nastanjenih mladostnic, ki bi najverjetneje od svojih pedagoginj želele (in

upravičeno pričakovale) drugačno obravnavo in predstavljanje javnosti – v kateri so tudi njihove družine, prijatelji_ce in znanci_ke. V etičnem kodeksu delavcev_k na področju socialne pedagogike je med drugim zapisano, da si socialni_a pedagog_inja pri načrtovanju in izbiri delovnih pristopov prizadeva razumeti in sprejema svojevrstnost vsakega posameznika_ce ter skrbi, da uporabnika_co zaradi kakršnihkoli razlogov ne diskriminira in ga_jo zagovarja, če ga_jo diskriminirajo drugi. V pričakovanju, da se omenjena prizadevanja v praksi dejansko upošteva in izvaja, se nam zdi nedopustno, da se v (pre)vzgojni instituciji praksa tako odmika od teorije ali celo od čisto osnovnih načel in konceptov humanega ravnanja. Kontradiktorno je tudi izpostavljanje problematičnosti tega, da se mladostnice »ne znajdejo v odnosih«, ko obenem ne vzgajajo v odnosnem okolju in onemogočajo razvoj drugih odnosov preko nedopuščanja razvoja ljubezni in dotika.

Represija in opisane »trde metode« pomenijo močno zmanjšan prostor dovoljenega vedenja. Vzgajanje preko pedagoškega odnosa sicer pomeni širšo mejo dopustnega, vendar še zdaleč ne samo to. Pomeni tudi dovolj možnosti, da se mladostnika_co spozna, kar pa v strogo nadzorovanem in zapovedanem okolju ni možno. V okolju s »trdimi metodami« se bodo mladostniki_ce vedli_e v skladu z zahtevami. Vzgajanje prek odnosa ni kakšna »mehka metoda« (ali pa anarhija po načelu »naj delajo kar hočejo«), pač pa je edina metoda, ki omogoča spoznavanje mladostnikov_ic. Nasprotno pa je represija le oder zaigranih slik, ki so takšne kot so zaradi strahu pred sankcijo. Na zaigranem odru je prostor za (pre)vzgojo nič. Ob tem je treba dodati, da gre tudi pri vzgajanju prek odnosa za postavljanje meja. A prestopki v tem primeru ravno zaradi poznavanja mladostnikov_ic omogočajo odziv (ne kazen), ki bo mladostniku prilagojen, smiseln, jasen – in bo torej imel kakšen dolgoročnejši učinek.

Omenjene metode dela in pogled zaposlenih na mladostnike_ce, ki bivajo v PD Radeče, v Društvu Ekvator ocenjujemo kot nesprejemljive in spodbujamo več kot potreben premislek o pristopu in odnosu do mladostnikov_c, ki je v članku predstavljen. Ob dani situaciji nas bodri zapis novinarke, da je *tak način dela velik izziv tudi za številne zaposlene v prevzgojnem domu, ki tako ravnanje z mladoletniki*

razumejo kot brezčutno in grobo ter izjava pedagoginje, da se tak način zdi nesprejemljiv tudi študentom_kam na praksi, saj so le te potencialni bodoči strokovni kader na področju (pre)vzgoje otrok in mladostnikov_ic.